

Válka s Maďarskem r. 1919.

(V upomínku na † generála Pellé.)

Povšechná situace.

Po příměří sjednaném mezi Itálií a Rakousko-Uherskem, stanovila Dohoda 25. listopadu 1918 prozatímní demarkační čáru mezi Československem a Maďarskem. Tato čára byla poněkud opravena 15. února 1919 ve prospěch Československa.

V prosinci r. 1918 začalo vojsko, vytvořené Národním výborem, obsazovati Slovensko. V lednu připojila se k němu část legionářů, právě se vrátivších z Italie. Úlohou vojska bylo udržeti pořádek na Slovensku a dojíti k demarkační čáře, stanovené Dohodou 25. listopadu 1918.

Dne 20. března 1919 byla stanovena demarkační čára mezi Maďarskem a Rumunskem.

Maďarská vláda Karolyho nesouhlasila s tímto rozhodnutím a předala moc bolševické vládě Bély Khuna, který ihned počal reorganisovati maďarskou armádu.

Maďarsko mobilisovalo počátkem května. Povolalo všechny důstojníky, záložní i domobranecké v stáří od 20 do 45 let, zřídilo z kádry bývalé armády 7 pěších divisi po 4 plucích a 8 bateriích, 4 záložní brigády pěchoty, 2 jezdecké divise, techn. vojska, 8 pancířových vlaků, úhrnem 80 tisíc mužů. Tato vojska se dělila ve tři armády:

první armáda na východní a jižní frontě proti Rumunsku a proti království SHS;

druhá armáda na rakouské frontě a

třetí armáda na frontě československé.

Utvoření maďarské armády bylo usnadněno četným materiálem, zbylým ze zásob ministerstva honvédů, i materiálem, který zanechal maršál Mackensen v Maďarsku za svého ústupu v říjnu a listopadu r. 1918.

Značné zásoby střeliva, kterých Maďaři zavčas nakoupili, přispěly k zajištění hotovosti maďarské armády.

Československá vláda počala v únoru 1919 přípravy, aby obsadila území, nově přiřčené Československu.

Vojenská síla čs. republiky skládala se v tu dobu z armádního sboru italských legií, který se vrátil během prosince roku 1918, z divise francouzských legií (3 pěší pluky bez dělostřelectva) vrátivší se z Francie počátkem r. 1919 (jen 1./21. prapor přijel v prosinci 1918), ze 48 praporů vytvořených z příslušníků bývalé rak.-uherské armády, a z dobrovolnických praporů. Tyto poslední dvě kategorie vojsk se teprve organizovaly. Čs. vláda měla úhrnem asi 78 praporů (z toho 30 praporů italských a francouzských legií), 28 baterií, 8 eskadron, 27 opěšalých eskadron. Letectva tehdy nebylo.

Úlohy čs. vlády a armády v tomto období byly neobyčejně složité. Když byly obsazeny Slovensko a severní Čechy, kde se Němci a Maďaři nechtěli smířiti s novým stavem věcí, bylo třeba ihned vyřídit spory s Polskem o těšínské Slezsko. Spor nabyl takového rázu, že bylo třeba obsaditi hranice vojskem. Také hranice rakouské musily býti střeženy, a proto byly na Slovensku úhrnem jen 54 prapory, jejichž velení bylo svěřeno gen. Piccionovi, veliteli armádního sboru italských legionářů.

Počátek konfliktu. Dne 16. dubna započala rumunská armáda nástup, aby obsadila území přiřčené Rumunsku a měla dosáhnouti linie Tisa—Čop. Tento nástup se zastavil 2. května 1919 na řece Tise, kde Rumuni zaujali obrannou posici.

Dne 27. dubna započal nástup na linii přiřčené Československu. Tento nástup byl počátek konfliktu, který se končil úspěšně pro Československo až 14. srpna 1919.

Operace od 27. dubna do 26. května 1919.

Československá armáda měla podle společného česko-rumunského plánu a podle rozkazu MNO ze dne 7. dubna 1919 obsaditi linii výšin podél československé demarkační čáry východně od Dunaje. V druhém období měla obsaditi Podkarpatskou Rus.

Organisace velitelství.

Západní skupina gen. Picciona skládala se ze 6. a 7. divise italských legionářů a z 2., 3. a 4. smíšené brigády. Měla operovati na Slovensku.

Východní skupina pod velením francouzského generála Hennocqua, obsahovala tři divise a jednu smíšenou brigádu. Měla obsadit Podkarpatskou Rus.

Všeobecnou zálohou byla 4. divise, tvořící se v okolí Popradu.

Nástup čs. armády děl se podle plánu gen. Picciona ze dne 27. dubna.

Západní skupina obsadila 1. května Slovenské Nové Město (Sátoralja-Ujhely), Gesztely, pak Szirák a údolí Gács severně od Salgo-Tarjánu. Východní skupina zjedнала 29. dubna v Podkarpatské Rusi spojení s rumunskou armádou.

Fronta, dosažená dne 9. května 1919, byla: Sečany—Endrefalva—Piliń—Karancs Keszi—kóta 727—Samoška (Somoskő)—Ceredovce (Czered)—Pogony—Monosbel (jižně od Apátfalvy).

V období do 10. května Maďaři odporovali postupujícím čs. vojskům jen na řece Latorici, zamezující cestu na Čop dne 27. dubna a dále v údolí Gács severně od Salgo-Tarjánu dne 30. dubna.

Současné události.

Československé oddíly východní skupiny, postupující na Podkarpatskou Rus, setkaly se v Mukačevě a v Čopu s rumunskými oddíly gen. Olteanu, které chránily severní křídlo rumunské armády, operující na Tise, proti eventuálnímu vpádu ruských bolševických vojsk. Generál Pellé vyžádal si od maršála Focha direktivu o demarkační linii mezi československou a rumunskou armádou; linie ta byla stanovena 9. května mírovou konferencí v Paříži. Začalo se jednat, aby byla rumunská vojska postupně zaměňována vojsky československými. Jednání bylo však brzo odloženo pro současné události na severu. Aby obsadila východní Halič (zmítanou bolševicko-ukrajinskými boji), jala se dne 16. května postupovati polská armáda jižně od Lvova směrem na Sambor, Stryj, Stanislav a dne 23. května 1919 rumunská armáda od Černovic směrem na Kolomeju. Kolem 25. května 1919 spojily se obě armády jižně od Stanislavy. Tento společný nástup měl důležité výsledky: Východní Halič přešla v moc Varšavy, mezi Polskem a Rumunskem byly uskutečněny společné hranice a Československu byl zamezen přímý styk s Ukrajinou. Při tom přešly některé oddíly ukrajinské armády a četní uprchlíci na území čs. východní skupiny.

Zatím v Uhrách rumunská armáda, která obsazovala území, přičtené Rumunsku, zastavila svůj postup na Tise a sjedнала příměří.

Maďarský plán.

Po sjednaném příměří na rumunské frontě mohlo maďarské velitelství soustředit síly proti Československu a zahájit nástup.

Maďarský nástup sledoval tři hlavní směry:

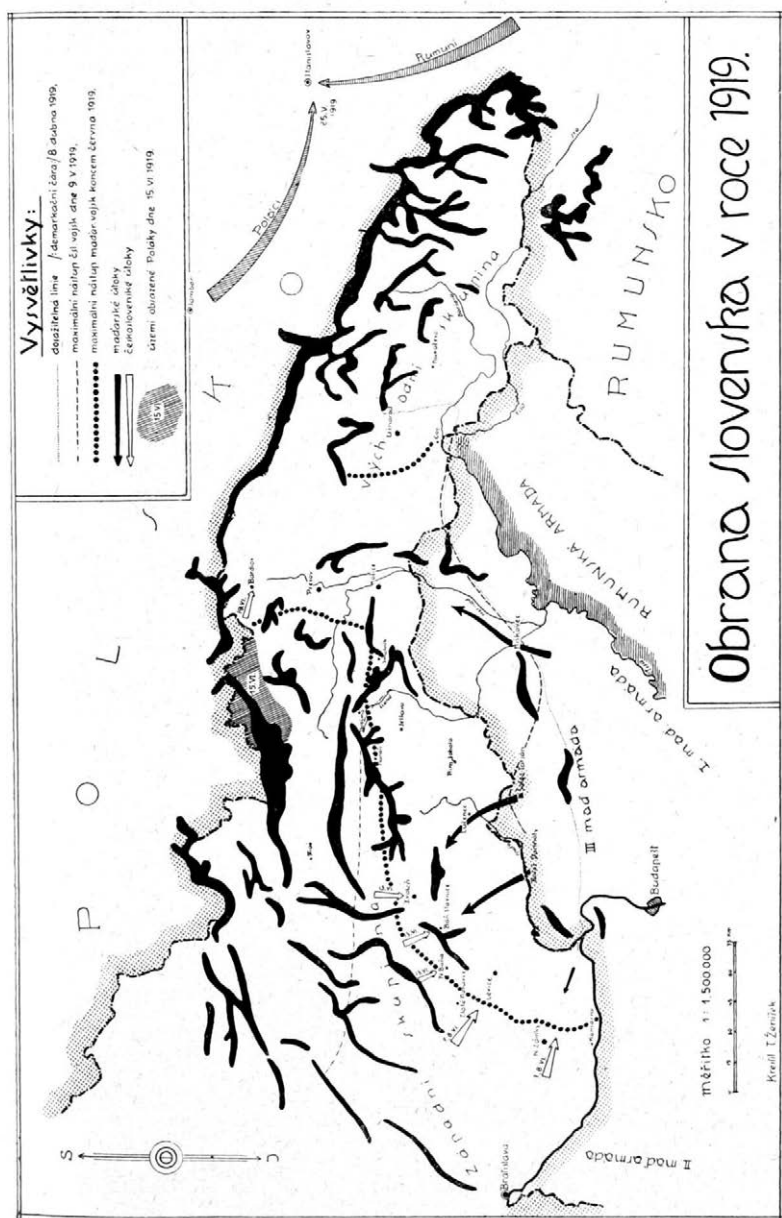
1. Miškovec—Košice údolím Hernadu,
2. Salgo-Tarján—Zvolen přes Lučenec.
3. Balažovy Ďarmoty—Baňská Štiavnica přes Levice.

Tento nástup chránila bočně proti Bratislavě jedna divise, postupující směrem na Komárno.

Útoky byly podnikány podél železničních tratí a podporovaly je pancířové vlaky.

Měly ovládnouti železniční trať Bratislava—Žilina—Košice, přitisknouti čs. armádu k polským hranicím a zjednatí spojení s Polskem.

Na čs. frontě dne 10. května 1919 podnikly silné rudé voje energickou ofensivu s fronty Lapujtov—Šomošová—Šomoška (Somoskö)

a dostihly 12. května linie: řeka Ipola (po proudu od Lučence)—Nitra při Lučenci (Ipoly Nyitra)—Majom—Feled—Simonovce (Simonyi)—Nádásd.

Dne 16. května bylo třeba proti úspěchu Maďarů podniknouti protiofensivu do boku maďarské armády, postupující na Filakovo. MNO podřídilo gen. Piccionovi všechna čs. vojska východně od Moravy a zesílilo je 8. plukem 4. brigády z rayonu moravské armády, praporem námořnictva a oddílem dělostřelectva východní skupiny.

Gen. Piccione rozkazem ze dne 16. května nařídil protiofensivu směrem Bánréve—Salgo-Tarján. Soustředil pro tento boční pohyb 4. a 3. brigádu v okolí Feled—Putnok—Nádásd. Provést ji měl gen. Letovský.

Tato protiofensiva se počala dne 17. května 1919 na frontě Feled—Apátfalva. Její příznivý průběh donutil bolševické oddíly, že opustily území severně od Somošové (Somos-Ujfalva). Dne 18. května 1919 bylo obsazeno Pétervására, dne 20. května 1919: Homok Terenne, Mátra Széle—Zagyva Róna a Somoška (Somoskö). Salgo-Tarján byl obklíčen se tří stran a zdálo se, že padne co nejdříve. Avšak dne 20. května 1919 zastavila maďarská všeobecná ofensiva úplně operace podniknuté v tomto úseku a pozměnila značně situaci západní skupiny.

Maďarská vojska, určená pro tuto všeobecnou ofensivu, počala se soustřeďovati kolem 5. května 1919. Rudá armáda byla doplněna podle připraveného plánu, a dne 19. května 1919 se vojska soustředila. Armádě generála Picciona, rozptýlené po vší frontě od Ipoly až po Tisu a nemající strategické zálohy, hrozil útok 6., 5. a 1. rudé divise na frontě 80 km od Salgo-Tarjálu až po Miškovec.

Dne 20. května 1919 zahájila maďarská vojska rozhodnou ofensivu na celé frontě Sečany (vých. Bal. Darmot)—Salgo-Tarján—Kis Terenne—Apátfalva—Malyi (jižně Miškovec). Na východě ustoupily dne 21. května 1919 jednotky čs. 6. divise, poražené u Miškovec, do linie: Sajó—Kazincz—Mucsony—Sziráč—Szikszó—Gesztely. Protiofensiva, organizovaná generálem Rossim ve spojení s rumunskými jednotkami, držícími se na Šajavě (Sajó), provedená třemi sobě se přibližujícími proudy za podpory 23. českoslov. pluku východní skupiny, započala se 23. května 1919 ve 3 hodiny. Jeden proud vycházel z Edelény směrem Sajó Szt. Péter—Miškovec, druhý proud ze Szikszó směrem Onga—Miškovec, třetí proud z Gesztely směrem Onga—Miškovec. Protiofensiva měla úspěch; byl získán prostor severně a východně od Miškovec.

Na západě III. čs. brigáda, na jejíž východní bok prudce útočily značně nepřátelské síly od Kis Terenne a z krajiny jižně od Pétervására, byla nucena dne 22. května 1919 za boje ustoupiti na sever. Tím vznikla mezera mezi IV. brigádou a 6. divísi a ustoupila IV. a pak i II. brigáda. Tyto úplně smíšené jednotky konečně dne 22. května 1919 dostihly čáry stanovené generálem Letovským: Nitra při Lučenci (Ipoly Nyitra)—Feled—Gestice (Gesztete)—Hangony. Odpor na této čáře nepotrval dlouho. Nátlakem rudých oddílů ustoupily čs. brigády dne 26. května 1919 za demarkační čáru a zahájily ústup na sever; ustupovaly šest dní za stálých bojů.

Československá fronta byla za těchto bojů zesilována 10. brigádou — brigáda zaplnila dne 23. května 1919 mezeru v okolí Putnok—Bánréve — a dne 25. května 1919 šesti novými prapory. Tyto prapory účastnily se bojů až 27. května. Příchod těchto záloh nemohl valně změnit situaci, tím spíše, že již 26. května 1919 hlásil generál Piccione ministerstvu národní obrany, že zásoby střeliva jsou vyčerpány.

V době, kdy čs. oddíly bojovaly na linii Levice—Krupina—10 km vých. od Detvy-Dobšiná, t. j. na linii hřbetů dominujících severně od údolí Ipoly, Rimavy a Šajavy (Sajó), a na východě v střední oblasti Hernadu chránily Košice, změnilo se vrchní velení.

Po dohodě s vládami československou, francouzskou a italskou sjednal generál Štefánik smlouvu o záměně italského velení francouzským.

Dne 26. května 1919 byl generál Pellé jmenován náčelníkem čs. generálního štábu.

Nové dispoice.

Generál Pellé nejprve usiloval, aby zadržel nástup nepřítelův na Vrútky a Bratislavu, obnovil zálohy, rozdělil nově velitelství, snažil se posiliti ducha a kázeň ve vojsku a uvést v činnost válečný průmysl.

Dne 4. června byly stanoveny mezi dvěma slovenskými skupinami tyto hranice: údolí Slané—Siač (Rimaszécs)—Šankovce (Sánkfalva)—Jelšava (Jolsva)—Dobšiná.

Východní skupina generála Hennocqua přeložila svůj štáb do Košic. Západní skupina pod velením generála Mittelhaussera měla svůj štáb v Bratislavě.

Zálohy: z Čech a z Moravy byly poslány 35. pěší pluk, 81. pěší pluk, 2. a 3. prapor 54. pluku, 1 prapor 92. pluku a 1 prapor 99. pluku. Z Francie byl poslán letecký materiál. Dne 29. května byla zahájena doprava domobraneckých praporů z Italie.

Na Slovensku byl prohlášen stav obležení, byly zřízeny válečné soudy, někteří velitelé byli záměněni.

Generál Pellé žádal o součinnost spojeneckých vojsk rumunských, francouzských a jugoslávských telegramy, zaslanými ministertvu války v Paříži, maršálu Fochovi dne 27. a 28. května a generálu Franchetovi d'Esperey do Cařihradu.

Nejvyšší rada zastavila postup spojeneckých vojsk na Budapešť již dříve, a proto nebylo lze bez nového rozhodnutí spoléhati na součinnost Rumunů, kteří 1. června opustili předmostí na Tise.

Vývoj události.

Koncem května a počátkem června zatlačila rudá armáda maďarská československou armádu úderem nejprve na východním křídle, pak na celé frontě a 30. května rozšířila své útoky na levé křídlo až po Dunaj, vynutila si přechod přes Ipolu a zmocnila se Lučence.

Zálohy generála Pellé byly uvedeny do boje směrem na Baňskou Štiavnicí a Baňskou Bystrici. Tím se poněkud zlepšila situace ve středu, na obou křídlech se však události vyvíjely nepříznivě. Nepřítel se zmocnil v prvních dnech června Parkáně—Levice—Krupiny—Baňské Štiavnice a vyklizeny před ním Nové Zámky.

V údolí Hernadu zmocnili se Maďaři 5. června Slovenského Nového Města (Sátorajla-Ujhely). Protiútok východní skupiny zadržel 6. června nepřátelský postup v okolí Čana-Nadida, 6. června však čs. vojska ustoupila na linii Bátka—Tornalja—Szuhafo—Szin Petri—Turňa—Jasov—Tejkeš—Košická Belá—Obyšovce—Drinov.

Tímto ústupem byly části východní skupiny odděleny od ostatní armády.

Československá armáda byla zesílena 4 prapory, 4 kulometnými rotami z vnitrozemí, a části 4. divise z okolí Trenčína byly podřízeny veliteli západní skupiny; jemu bylo uloženo podniknouti protiútok dne 7. června.

Východní skupina obdržela rozkaz zdržovati svými protiútoky maďarský nástup.

Československý úspěch.

Dne 7. června zahájila vojska západní skupiny ofensivu z okolí Nitry na dolní Ipolu na frontě Nitra—Komárno. Dne 7. června bylo dobyto Nových Zámků, dne 8. června Zlatých Moravců a Vrábľe. Nepřítel, byv po prvé značně poražen na západě, přenesl svoje úsili na frontu Košice—Detva, a pokračoval tam v náporu na sever. Dne 7. června obsadil Košice a Zvolen, zatlačil československá vojska ke Kremnici, Baňské Bystrici, Breznu, Dobšíně a M. Polomě.

Spojenecká nejvyšší rada podala dne 7. června radiotelegramem z Paříže ultimatum Maďarsku, aby zastavilo útoky proti Československu, a pohrozila koncentrickým nástupem východní armády spojenců na Budapešť.

Dne 8. června oznámil generál Pellé vojsku příznivé rozhodnutí Nejvyšší rady, které vzpružilo ducha vojska. Zesílil západní skupinu 4 prapory a 2 bateriemi, nařídil jí pokračovati v ofensivě a udržeti spojení s východní skupinou.

Dne 5. června bylo v Praze rozhodnuto sestaviti nový armádní sbor v oblasti Uherského Hradiště.

Dne 9. června náčelník francouzské vojenské mise ve Varšavě poskytl záruky, a proto bylo lze krycí československé jednotky ze Spiše a Oravy podříditi veliteli západní skupiny.

Situace před západní skupinou se ustálila. Před východní skupinou pokračoval nepřítel v útocích, zmocnil se Michalovců—Humenného—Prešova, ač vláda Bély Kuhna 9. června odpověděla na ultimatum, že je ochotna ihned zastaviti nepřátelství.

Československá západní skupina pokračovala v nástupu, dobyla linie Svatý Benadik (Garam Szt. Benedek)—Tolmács—Mártonfalva a Kürt a připravovala se překročiti Hron. Maďarské velitelství stáhlo k ohrožené Levici značnou část vojsk z úseků Baňská Štiavnica—Zvolen, a proto mohly tamní československé oddíly dne 7. června nastupovati na ose Kremnica—Baňská Štiavnica—Pukanec a obnoviti tak spojení se skupinou východní. Přímá cesta na Ružomberok byla Maďarům uzavřena. Aby Maďaři neměli důvodu pro nový postup, nařídil generál Pellé zastaviti dne 9. června v 23 hodin 50 minut ofensivní operace. Žádal v Paříži, jako nejmenší požadavek vojenské opatrnosti, aby maďarská vojska byla donucena k ústupu na linii Tisa Lucz—Miškovec—Vacov, dále pak na linii souběžnou s Dunajem 25 km jižněji od řeky k hranicím rakouským.

Dne 10. června Maďaři podnikli nové útoky v okolí Prešova—Margecan—Smolníku—Muráně—Zvolena. Snažili se dobýti úspěchů před konečným rozhodnutím Dohody a vyjednávali zřejmě, aby získali čas. Generál Pellé proto nařídil znovu zahájit přerušenu ofensivu dne 10. června ve 13 hodin a posílil východní skupinu nově vytvořeným 81. pěším plukem. O svém rozhodnutí uvědomil Nejvyšší válečnou radu v Paříži a žádal, aby spojenci podnikli všeobecný útok.

Dne 11. června zahájila západní skupina přerušný útok, zmocnila se 13. června Nové Baně—Baňské Štiavnice a Zvolena, na jihu

bojovala tuhý boj před Levicí. V tomto boji ukořistila pancířový vlak, mnoho zajatců a materiálu. Na východním křídle dobyli Maďaři dalších úspěchů, obsadili 11. června Bardiov a došli k polským hranicím, obrátili se pak na západ a usilovali obchvátiti východní křídlo čs. vojsk v okolí Lipian (Héthárs)—Plaveč (Palocsa).

Současně polská vojska, za záminkou ochrany proti bolševikům, obsadila území Spiše až po linii Tatranská Lomnica—Slovenská Ves—Lipník.

Počínaje 11. červnem se československá situace zlepšuje. Útoky západní skupiny, upevnění východní skupiny v obranných pozicích a československý nástup směrem Levice—Ipolské Šiahy donutily maďarské velení, že se rozhodlo hledati úspěch útokem z Ipoly na Bratislavu. Přípravovali dvěma divisemi útok na Bratislavu na den 21. června.

Nejvyšší spojenecká válečná rada v Paříži usilovala o mírový stav v střední Evropě. Dne 15. června 1919 oznámila vládám v Praze a v Budapešti trvale ustanovené československo-maďarské hranice, podle usnesení mírové konference ze dne 13. června 1919, a nařídila zastaviti nepřátelství.

Maďaři, nedbajíce nařízení Dohody, pokračovali v útocích na celé frontě, zejména dne 15. června na Pečovskou Novou Ves (severozápadně od Sabinova), na Klembark (severovýchodně od Margecan) a na Malou Kálnici (západně od Levice).

Generál Pellé nařídil pokračovati v operacích na celé frontě a oznámil tuto vojenskou nutnost dne 17. června do Paříže předsedovi Válečné rady a maršálu Fochovi.

Zakročiv zároveň telegraficky v Paříži a ve Varšavě, generál Pellé vymohl dne 15. června ústup polských vojsk z obsazené Spiše.

Dne 16. června byla na veškeré frontě československé znovu zahájena ofenziva, která se setkala se silným odporem a s protiútoky Maďarů, zvláště v okolí Levice.

Dne 19. června se fronta ustálila na linii Komárno—řeka Nitra až po Šurany—řeka Žitva až po Mártonfalvu—Čifáre—Rohoznice—(severně od Nové Baně)—10 km jihovýchodně od Baňské Štiavnice—Prenčov—Krupina—východně od Viglaše (severně od Polanky)—10 km jižně od Tisovců.

Útoky východní skupiny, aby bylo opět dobyto Prešova a Košic, dosáhly částečných úspěchů dne 16. až 19. června. Čsl. vojska obsadila Jelšavu—Plešivec—Rožnavu—Medzev—Jasov, dále pak Sabinov a Bardiov. Západně od Košic a u Prešova byla čs. vojska dne 21. června zatlačena do výchozích posic nápořem zesílených rudých vojsk, přemístěných s rumunské fronty. Československými útoky na Levice, Košice a Prešov byla zastavena maďarská ofenziva na Bratislavu. Československé útoky přikovaly maďarské zálohy ke směru na Levice a u Košic a přinutily je k obraně na dolní Ipole místo připravované ofensivy.

Dne 20. června porazila vojska generála Mittelhaussera nepřítel na frontě Nové Zámky—Šurany. Generál Pellé využil této příznivé situace, nařídil 25. června ofenzivu na veškeré frontě. Zesílil západní skupinu plukem o třech praporech, pochodovými jednotkami a skupinou „Pujo“, převezenu z okolí Nové Vsi do okolí Hlohovce. Generálu Hennocquovi byla nařícena 22. června aktivní činnost, aby poutal nepřátelské síly.

Zastavení nepřátelství.

Dne 16. června vláda Bely Khuna, pozbyvší naděje na vítězství, prohlásila, že se podrobuje podmínkám ultimata Dohody ze dne 13. června.

Generálovi Pellé bylo svěřeno stanovit podmínky pro vyklizení československého území. Radiotelegramem ze dne 22. června uložil hlavnímu veliteli rudé armády zastavit operace na veškeré frontě 24. června v 5 hodin ráno a započítí ústup maďarských vojsk. Ústupové pohyby na nové hranice měly se skončit dne 28. června.

Tyto podmínky byly přijaty v noci 23. června radiotelegramem komisaře Böhma. Proto bylo nařízeno československému vojsku zastavit operace 24. června v 5 hodin ráno. Operace byly zastaveny na linii Komárno—řeka Nitra až po Šurany—řeka Žitva až po Martonovec (Mártonfalva)—Rohonica—severně od Nové Baně—jihovýchodně od Baňské Štiavnice—Prenčov—Krupina—východně od Viglaše—severně od Polanky—Tisovec a Ratková—Licince—severní okraj Plešivce—Jablonica—Smolnik—Gelnica—Margecany—Široká—Pečovská Nová Ves.

Ústup maďarských vojsk a obsazení československých hranic.

Vláda Bely Khuna slibovala, že její vojska ustoupí, opustí-li rumunská vojska maďarské území východně od Tisy.

Generál Pellé prodloužil po žádosti dohodových zástupců lhůtu, určenou pro vyklizení, na den 30. června 1919 a zakončení ústupu na 4. července v 23 hodin 59 min. Maďarská vláda se podrobila.

Území bylo vyklizeno dne 4. července 1919.

Čs. vojska, uvítaná slovenským obyvatelstvem, dostihla dne 6. července neutrálního pásma na veškeré frontě.

Neutrální pásmo mezi oběma armádami zšíří 4 kilometrů stanovali gen. Mittelhausser a zástupce maďarské vlády dne 1. července 1919 a obě vlády je ratifikovaly 3. července 1919.

Maďarská vláda žádala, aby rumunská vojska ustoupila podle podmínek ze dne 1. července 1919 ihned, jakmile maďarská vojska opustí československé území. Na žádost maďarské vlády Rumuni neodpověděli, a proto bolševická vláda seskupila své síly na Tise. Dne 19. července 1919 překročili Maďaři Tisu u Solnoku a u Tokaje a zahájili nástup proti Rumunům. Rumunská vojska odrazila bolševickou ofenzivu a sama se zmocnila 4. srpna Budapešti.

Dne 1. července počala se na Slovensku přeskupovati československá vojska a počalo se tvořiti 12 divisí; ty byly rozříděny takto:

západní skupina: 2., 4., 7. a 11. divise;

východní skupina: 1., 3., 5., 6. a 10. divise; 21. a 23. pluk legionářů z Francie;

všeobecná záloha: 12. divise (v okolí Žiliny).

Na Moravě: 8. a 9. divise v období tvoření.

Aby bylo lze chrániti bratislavský přístav, žádalo Československo Nejvyšší Radu o úpravu hranic na Dunaji. Mírová konference přiklala v prvních dnech srpna předmostí Dunaje Československu.

Předmostí to bylo obsazeno dne 4. srpna ráno bratislavskou posádkou.

Vývody:

Poučení plynoucí z operací na Slovensku je několikéré.

Obrana.

Horské hřbety Slovenska, jako v stoletích minulých, tak i za poslední války s Maďary, byly mocnou oporou obránců a byly jakoby národní pevnost, o kterou se zlomily útočné zámysly nepřítelovy.

Leč pevnost sama o sobě, právě jako přirozená překážka Dunaj, neměly by ceny, kdyby jich účelně nehájilo dobré vojsko. Síla obrany je v palbě vydatně zásobeně, členěné do hloubky a umístěné včas. Operace československých jednotek, hájících s počátku středního, hornatého Slovenska, nebyly podle těchto zásad. Proto vidíme, že československá vojska ustoupila nejprve od hranic do hor, později pak pozorujeme překvapující odchod z prvního horského pásma na sever. Příčina tohoto odchodu je neorganisovaná a nepřipravená obrana, rozptýlené a nepatrně hluboké rozmístění obranných vojsk.

Obrana vyžaduje, aby se manévrovalo zálohami vysílanými ku podpoře úseků nejvíce ohrožených. Za operací na Slovensku nebylo valných podmínek pro tento manévr. Za prvé nebylo záloh, československá armáda se teprve tvořila. Za druhé komunikace na Slovensku nebyly zřízeny podle naší státní myšlenky, směřovaly k Budapešti, spojení ze západu na východ a přesun vojsk podél fronty byl neobyčejně obtížný.

Zálohy, které se teprve postupně tvořily, přicházely po částech a nemohly mít jiné úlohy, než zesilovati a podporovati ustupující frontu a usilovati, aby se nepřítel musil zastaviti. Používatí záloh tímto způsobem není úsporné. Je nebezpečí, že nově příšlé zálohy budou strženy všeobecným ústupem.

Je často lépe jen zdržovati nástup nepřítelův nejnutnějšími vojsky, soustřediti veškerý zálohy, udeřiti na nepřitele těmito soustředěnými zálohami a vytlačiti jej z území, které dočasně byl obsadil. Poněvadž však není Slovensko dosti hluboké, nemohlo se obětovati území, a proto musily se zálohy vlévati do fronty, aby se alespoň částečně napravily důsledky původního, nehlubokého členění. Postupující nepřítel byl zdržován v hornatém úseku, a rozhodnutí hledáno československými útoky na Ipole i hrozbou útokem Spojenců.

Údolí košícké, Ipola a Váh jsou dějinné cesty vpádů na Slovensko. Pro jejich obranu je potřeba sil: buď velmi početných vojsk, neb opevněné opory orgánů palby. K soustředění sil je třeba komunikací, po kterých by bylo lze rychle přesunovati vojska. V roce 1921 nebyly příčné komunikace vybudovány, a vzájemná pomoc úseků byla proto neobyčejně obtížná.

Útok.

Útok skupiny generála Mittelhaussera z Nitry na Ipolu měl velký, ba rozhodný vliv na průběh operací. Rozhodný úspěch na hlavním směru ochromuje nepřitele na podružných frontách, nutí jej, aby stahoval síly k ohroženému místu, a musil se brániti jinde, odnímá mu iniciativu.

Ztráta území nerozhoduje, trvají-li vůle zvítěziti a pevná organisace. Úspěch skupiny generála Mittelhaussera, hluboký jen 10 kilometrů, na hlavním směru na Ipole, byl mnohem významnější pro výsledek tažení, než 50 km hluboký úspěch Maďarů směrem na Barďiov. Rostoucí chaos v Uhrách a postupná konsolidace i organisace československé armády, vyplývající z uvědomělých práv československého národa, rozhodly válku.

Materiální převahu nepřítelovu lze jen velmi skrovnou měrou nahraditi a vyvážit nadšením. Tohoto nadšení nelze žádat jen na bojovnících první linie, třeba ho žádati od celého národa a závčas. Národní nadšení projevuje se pak předvídavou prací a ochotnou obětavostí pro potřeby obranné. Výroba zbraní a střeliva vyžaduje dlouhého času, třeba výzbroj opatřovati plánovitě, včas umožnití pravidelnou, stálou, stejnoměrnou výrobu.

Mimo nedostatek materiálu trpěla vojska na Slovensku obtížným dovozem. Je třeba vojenské zásoby decentralisovati a zřizovati sklady na místech, kde by jich bylo potřeba za konfliktu.

Mezinárodní situace.

Nevyjasněný poměr Polska a Československa nutil udržovati nejprve značné československé síly na polských hranicích. Obsazení Spiše Poláky zavdalo podnět k znepokojení, které pominulo teprve, když byla sjednána česko-polská dohoda. Trvalá dohoda obou slovanských států je pro oba státy stejně nutná a proto i povinná.

Velká Dohoda zasáhla do konfliktu s Maďary, účelně podporovala československé snahy. Dohodové působení mohlo několikrát zabrániti událostem a krveprolití, kdyby bylo bývalo rychlejší. Součinnost lze zajistiti garančními smlouvami. Smlouvy států, veřejně sjednané, stavějí útočníka před mocnou převahu sil, a tím vlastně valnou měrou zabraňují ozbrojenému konfliktu.

Z operací na Slovensku lze konečně čerpati toto poučení:

Především ukazují, jak je v našem případě třeba rychle pohotově armády a dobře připraveného zápolí, aby bylo lze okamžitě zastaviti vpád a udržeti zvláště zranitelné body na Slovensku.

Je třeba vybudovati podélné komunikace, aby bylo lze přemísťovati vojska na slovenské frontě s úseku na úsek a aby bylo lze je zásobovati. Slovensko není řádně spojeno s průmyslovou základnou v Čechách a na Moravě; je proto neobyčejně důležité dokončiti stavbu středoslovenské dráhy a zvláště úseku Veselí na Moravě—Nové Město nad Váhom.

Je potřeba dostatečných zásob a plánovitě organisované výroby, aby se zabránilo podobným zásobovacím krizím, kterými trpěla vojska na Slovensku.

Seskupení států v Malé dohodě a dohoda s Polskem jako část smlouvy o vzájemných zárukách jsou nezbytnou oporou míru v střední Evropě.